

Využití kooperace 1. a 2. stupně při projektech věnovaných českému jazyku

Mgr. Kamila Balharová

Klíčová slova:

rámcově vzdělávací program, propojení vzdělávacích oblastí, klíčové kompetence, portfolio, klima, kooperace, projekty, tvořivé myšlení, přednáška, žáci se specifickými poruchami učení

Resumé:

Na konkrétním příkladu projektu Středověk je ukázáno, jak lze využít kooperaci mezi staršími a mladšími ve výuce. Jak projekty rozvíjejí klíčové kompetence a propojují vzdělávací oblasti. Výhody vyučování organizovaného pomocí projektů, vliv na klima třídy.

Key words:

extension education plan, key competencies, association of educational domains, portfolio, climate, cooperation, projects, creativity, lecture

Resume:

It is shown by the example of medieval project how to applicate the cooperation among younger and elder during the education. Development of key competencites and association of educational domains by projects. Advantages of project education, influence on climate in the class.

Žáci 9.ročníku se měli seznámit s přednáškou, umět ji přizpůsobit adresátovi, zvládnout objektivní i subjektivní činitele projevu, naučit se používat oslovení a řečnickou otázku v praxi. Protože se jednalo o specializovanou třídu se žáky se specifickými poruchami učení, vypadalo to jako nemožný úkol.

Rozhodla jsem se použít jako motivaci to, že připravíme společně výuku pro žáky 4.ročníku. Nejprve jsem oslovila kolegyni z 1.stupně, zda by o takovýto projekt stála, a pak už jsem se snažila motivovat k této práci své žáky. Společně jsme vybrali téma Středověk.

V první hodině si zopakovali objektivní i subjektivní slohotvorné činitele a probrali jsme, co to pro ně bude znamenat v praxi. V další hodině jsme projednali organizaci projektu. Naše škola se sice nachází uprostřed sídlištní zástavby, ale hodinu cesty od nás se rozkládá les se zříceninou středověkého hradu. Zde jsme se rozhodli uskutečnit výuku našich čtvrtáků.

V hodinách českého jazyka se žáci zaměřili na použití vhodného oslovení, řečnické otázky a snažili se mít na paměti, že vše budou muset říkat z paměti a úroveň informací musí být přizpůsobená mladším spolužákům. Rozdělili se na skupiny po dvou až třech a sami si vybrali téma ze středověku, se kterým je chtěli seznámit. Připravili si materiál, důležité byly obrázky a jiné pomůcky, kvůli názornosti. Trénovali přednes svých krátkých přednášek. Doma vyráběli zbraně, pomůcky na dobývání hradu, sháněli ukázky předmětů z té doby. Když věděli, o čem budou mluvit a jak, stanovili 2 otázky. Odpovědi na otázky měli čtvrtáci zvládnout, pokud budou výklad poslouchat pozorně.

V hodinách výtvarné výchovy vyrobili startovací průkazy a erby, které měli čtvrtáci dostávat za splněné úkoly. Na nápravách poruch učení šli středověké oblečení, procvičovali tím jemnou motoriku. Mimochodem, už jste někdy viděli kluky z devítky šít oblečení?

Když bylo vše připraveno, nastal den D. Devátáci se vypravili ke zřícenině hradu s hodinovým předstihem, aby stihli připravit trať a rozmístit se na ní.

Za hodinu dorazili čtvrťáci. Dozvěděli se, že se ocitají ve středověku a pokud splní všechny zadané úkoly, mohou být pasováni na rytíře krále Václava. Jejich paní učitelka již měla připravené startovací průkazy, kde byl nakreslen erb, o který se ucházeli. Pak začala své žáky postupně vysílat na trať. Na prvním stanovišti se dozvěděli první informace a hned na druhém měli zodpovědět otázky týkající se předchozího výkladu. Takto prošli mnoha stanovišti a na každém se dozvěděli něco nového z období středověku. Do startovacích průkazů jim devátáci zapisovali, zda odpovídali na otázky správně. Na konci trasy body sečetli.

Nebyla žádná skupina, která by nezískala většinu bodů, a tak se závěrečného pasování na nové rytíře mohli zúčastnit všichni. Po pasování následovala ukázka bojového umění té doby, které si připravili starší, a pak si už všichni zájemci mohli vyzkoušet námi vyrobené brnění i zacházení s maketami zbraní, případně výuku v šermování nebo se nechat v tomto oblečení vyfotit.

Překvapením pro starší bylo to, že nám mladší zazpívali písničku o středověku. Byla trochu legrační a moc se všem líbila.

Na závěr dostali všichni upomínkový list na pasování na rytíře a dodatečně ještě fotografie z tohoto dne vypálené na CD a seřazené za sebou i s popisem událostí, aby i rodiče mohli zažít alespoň něco z toho, co jejich děti. Upomínkový list i CD si nyní naši žáci zakládají do svých portfolií.

Jak tento jediný projekt naplnil cíle základního vzdělání?

V současné době se snažíme vyrovnat s novými pojmy jako je **rámcově vzdělávací program**, klíčové kompetence, průřezová témata, autoevaluace a s ní související žákovská portfolia. Přečteme-li si podklady k rámcově vzdělávacím plánům, zjistíme, co všechno projekty obsáhnou. Kolik schopností žáci získávají, když vedle klasického vyučování mají možnost zažít projekt. U každého bodu jsem uvedla pouze příklad toho, co se vyskytovalo v projektu Středověk.

- **Propojil jednotlivé vzdělávací oblasti** - v tomto případě:
Jazyk a jazyková komunikace - přednáška, komunikace, objektivní a subjektivní slohotvorní činitelé
Umění a kultura - výroba erbů
Člověk a společnost - dějepisné informace
Informační a komunikační technologie - vyhledání a příprava textů
Člověk a zdraví - tělesná výchova
Člověk a svět práce - výroba oblečení (a to jsem zdaleka nevyčerpala všechno)
- **Podnítil žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů** - na trati si s problémy museli již poradit sami a řešit je
- **Vedl žáky k účinné a otevřené komunikaci** - zde zaměřeno na účinnost komunikace
- **Rozvíjel u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých** - úspěch u dětí byl založen na spolupráci všech skupin
- **Vedl žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem** - věk mladších kamarádů
- **Pomáhal žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti** - nikdo se nechtěl "shodit", jejich sebevědomí velmi posílila pochvala a uznání od mladších kamarádů, že se jim tahle výuka líbila
- **Připravoval žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti** - závislost zdaru akce na všech

- **Rozvíjel vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí a přírodě** - zásady chování v přírodě, chování k mladším
- **Podporoval vytváření příznivého klimatu třídy** - společné kladné zážitky

Kooperaci doporučuji používat jako motivační prvek hlavně pro žáky 8. a 9. tříd. Ještě jsem se nesetkala s žákem, který by si nechtěl chvíli zahrát na učitele. Podle mých zkušeností s touto kooperací dosáhnou daleko lepších a trvalejších výsledků než běžnými výukovými postupy. Když nic jiného, tak svou malou přednášku s oslovením i řečnickou otázkou zopakovali nejméně tolikrát, kolik hlídek se zúčastnilo projektu. Vůbec nikomu to nepřipadalo jako zbytečné memorování.

Pro projekty potřebujete své žáky nadchnout. Pokud se to nepovede, raději se do něj nepouštějte. Má-li být projekt projektem, je nutné, aby se žáci zapojili při jeho vytváření maximální měrou. Pokud sami zažili projekt, který pro ně připravovali starší spolužáci, často přicházejí sami s iniciativou, kterou stačí jen usměrnit. Druhou možností je, že vy navrhnete, aby připravili zábavnou výuku pro mladší spolužáky a sami vymysleli jaké téma zpracují.

Při přípravě se snažte zasahovat co nejméně, kontrolujte splnění úkolů a pomáhejte s jejich rozdělováním. Tato část je pro nás učitele možná nejobtížnější, neboť bychom se měli vyvarovat vnučování našich názorů žákům.

Při vlastním provedení se již musíme smířit s tím, že to nějak dopadne. Zde bychom měli zasahovat již jen ve výjimečných situacích.

Zato hodnocení projektu by se měli zúčastnit všichni žáci a zde můžeme probrat, co se zdařilo, co ne.

Poprvé jsem takovouto kooperaci použila již před mnoha lety při výletě na Karlštejn, kam v ten samý den jela i kolegyně s 1. třídou. Jenže ráno nedorazila maminka, která jí měla pomáhat. Tak jsme se dohodli, že jí s devátkou pomůžeme. A tak každý deváták na nádraží Karlštejn dostal 2 prvňáčky, kteří se ho drželi za ruce a o které se měl postarat po celou dobu. Ve škole jsme potom zhodnotili, komu se dařilo víc a od koho utíkali jinam a proč. Prostě to byla rodinná výuka v praxi. Tenkrát to byl jen momentální nápad, ale odstartoval můj zájem o propojované vyučování mezi 1. a 2. stupněm.

Od té doby jsem uskutečnila více projektů, ve kterých jsem uplatnila kooperaci mezi 1. a 2. stupněm. Všechny se setkávají s nadšením na obou stranách a jsou velmi oblíbené. Proto jsme se s kolegyní, která je se mnou nejčastěji uskutečňuje, dohodly a sestavily z nich knihu. V ní najdete vedle teorie, jak naplňují jednotlivé kompetence či průřezová témata, jakousi kuchařku, jak takový projekt dělat, když nevíte, jak na to.

Příprava projektu zabere většinou dost času učitele, a proto nedoporučuji učit jen jejich prostřednictvím.

Pokud máte o projekty zájem, můžete se těšit na knihu Projekty ve výuce podle RVP, kterou chystá k vydání nakladatelství Portál.

Literatura:

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VUP, 2005.